
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

ממדינת מקדש לעם הספר - מבוא לתקופת הבית השני, המשנה
והתלמוד - 13144

תאריך עדכון אחרון 19-04-2015

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 4

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: היסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 1

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): נח חכם

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: noaah@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: ד 12:30-13:30

מורי הקורס:
ד"ר נח חכם

תאור כללי של הקורס:

נעסוק באירועים ובתהליכים המרכזיים שעברו על העם היהודי, בארץ ובגולה, מאז שיבת ציון בראשית התקופה הפרסית, ולאורך כל ימי הבית השני, המשנה והתלמוד, היינו התקופה ההלניסטית-רומית-ביזנטית, ועד לכיבוש המוסלמי באמצע המאה השביעית לספירה.

מטרות הקורס:

הכרת האירועים בתולדות ישראל מאז שיבת ציון ועד לכיבוש המוסלמי של ארץ-ישראל נגישות למקורות ההיסטוריים המלמדים על תולדות ישראל בתקופה זו של יותר מאלף שנים הבנת התהליכים והשינויים שהתרחשו במהלכה של תקופה זו בעם היהודי בארץ ובתפוצות.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

לתאר את האירועים המרכזיים בתולדות ישראל בתקופת הבית השני המשנה והתלמוד לבאר את התהליכים והשינויים שעברו על עם ישראל בתקופת הבית השני המשנה והתלמוד לנתח את משמעותו של חורבן בית שני והשפעתו על העם היהודי להסביר מוקדים שונים של זהות יהודית שנוצרו בתקופת הבית השני המשנה והתלמוד לסכם את מערכת היחסים בין יהודים לנוכרים בכלל, ובינם לנוצרים בפרט, בתקופה ההלניסטית רומית

דרישות נוכחות (%) :
100

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה + סיור

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

מבוא: תיקוף; גבולות התקופה; סרגל כרונולוגי; המקורות העומדים לרשותנו; תחומי המחקר התקופה הפרסית: הצהרת כורש, העלייה לארץ, ההנהגה היהודית, תרבות ודת התקופה ההלניסטית: כיבוש אלכסנדר והעולם היווני: יוסף בן מתתיהו על היהודים ואלכסנדר התקופה ההלניסטית: יהדות והלניזם הקודמות למרד החשמונאים מרד החשמונאים מדינת החשמונאים עד כיבוש פומפיוס הכתות הפזורה היהודית הורדוס סיור לימודי: קיסריה רומא-רקע כללי; יהודה ממות הורדוס עד המרד הגדול המרד הגדול

נצרות: מכת יהודית לדת נפרדת
מירושלים ליבנה
מרידות (התפוצות; בר-כוסבא)
יחס חכמים למרד בר-כוסבא, תוצאות מרד בר כוסבא, גזרות אדריאנוס וקידוש השם.
ספרות חז"ל: סוגיה, איכותה כמקור היסטורי: סיפור הדחת רבן גמליאל
רבי יהודה הנשיא
הנשיאות
בית הכנסת
יהדות בבל ומוסדותיה
שלהי התקופה: כיבוש פרסי וכיבוש מוסלמי

חומר חובה לקריאה:

מ"ד הר, "שאלת הפריודיזציה של ימי בית שני ותקופת המשנה והתלמוד", בתוך: גלות אחר גולה – מחקרים בתולדות עם ישראל מוגשים לפרופסור חיים ביינארט למלאות לו שבעים שנה (בעריכת א' מירסקי, א' גרוסמן וי' קפלן; תשמ"ח), עמ' 64-74
ש' יפת, "עם וארץ בתקופת שיבת ציון", בתוך: י' אמית וי' הופמן, גולה וגאולה – ספר לימוד לתקופת שיבת ציון (תש"ן), עמ' 153-171
א' פוקס, "קווים לדמותו של העולם ההלניסטי", בתוך: מדינת החשמונאים – לתולדותיה על רקע התקופה ההלניסטית [בעריכת א' רפפורט וי' רונן, תשנ"ד], עמ' 47-54 (המקור: ספר שילה – קובץ מאמרים לזכרו... [בעריכת מ' הנדל; תשכ"א], עמ' 143-150)
א' צ'ריקובר, "ארץ-ישראל תחת שלטון התלמיים", בתוך: הנ"ל, היהודים בעולם היווני והרומי, תשכ"א, עמ' 83-134
מ' שטרן, "יהדות ויונות בארץ-ישראל במאות השלישית והשנייה לפנה"ס", בתוך: התבוללות וטמיעה (בעריכת י' קפלן ומ' שטרן; תשמ"ט), עמ' 41-60 (eq& הנ"ל, מחקרים בתולדות ישראל [בעריכת י' גפני, מ"ד הר ומ' עמית, תשנ"א], עמ' 3-21; eq& מדינת החשמונאים, עמ' 55-74)
א' צ'ריקובר, "ארץ-ישראל תחת שלטון התלמיים", בתוך: הנ"ל, היהודים בעולם היווני והרומי, תשכ"א, עמ' 83-134
מ' שטרן, "הפזורה – קווים כלליים", בתוך: הפזורה היהודית בעולם ההלניסטי-רומי (בעריכת מ' שטרן וצ' ברס; תשמ"ג), עמ' 5-20, 289-291
י' ליכט, "כת מדבר יהודה וכתביה", חברה ודת בימי בית שני (בעריכת מ' אבי-יונה וצ' ברס; תשמ"ג), עמ' 83-103
ד' שוורץ, "בין חכמים וכוהנים בימי בית שני", בתוך: מגוון דעות והשקפות בתרבות ישראל, ב (בעריכת ד' כרם; תשנ"ב), עמ' 63-79
ד' שוורץ, "מדבר ומקדש – על דת ומדינה ביהודה בימי בית שני", בתוך: כהונה ומלוכה – יחסי דת ומדינה בישראל ובעמים (בעריכת י' גפני וג' מוצקין; ירושלים תשמ"ז), עמ' 61-78
מ' שטרן, "מדיניותו של הורדוס והחברה היהודית בסוף ימי הבית השני", שטרן, מחקרים, עמ' 180-198
מ' שטרן, "מעמד הפרובינקיה יודיאה ונציביה בימי הקיסרות הרומית היוליו-קלאודית", ארץ-ישראל י (תשל"א), עמ' 235-253, 274-282 (eq& שטרן, מחקרים, עמ' 199-214; eq& כשר, המרד הגדול – הסיבות והנסיבות לפריצתו [בעריכת א' כשר; תשמ"ג], עמ' 93-101)
א' רפפורט, "יחסי יהודים ולא-יהודים בארץ-ישראל והמרד הגדול ברומי", תרביץ מז (תשל"ח), עמ' 172-159 (עמ' הגדול המרד, כשר; eq& 1-14)
ש' ספראי, "בחינות חדשות לבעית מעמדו ומעשיו של רבן יוחנן בן זכאי לאחר החורבן", מחקרים בתולדות ישראל ובלשון העברית; ספר זכרון לגדליהו אלון, (מנחם דורמן, שמואל ספראי ומנחם שטרן,

עורכים, תש"ל), עמ' 203-226
 י' גפני, "היצירה הרוחנית-ספרותית", בתוך: ארץ-ישראל מחורבן בית שני ועד הכיבוש המוסלמי, א
 (בעריכת צ' ברס ואחרים; תשמ"ב), עמ' 473-494
 P. Alexander, "Using Rabbinic Literature as a Source for the History of Late-Roman
 Palestine: Problems and Issues," in: *Rabbinic Texts and the History of Late-Roman
 Palestine* (ed. M. Goodman and P. Alexander), Oxford 2010, pp. 7-24
 א' אופנהיימר וב' איזק, "תולדות המחקר של מרד בר-כוכבא", בתוך: מערכות-המסתור בשפלת יהודה
 (בעריכת ע' קלונר וי' טפר, תשמ"ז), עמ' 405-428
 מ' פוצ'י, "המרד בימי טריאנוס", בתוך: יהודה ורומא — מרידות היהודים (בעריכת א' רפפורט,
 תשמ"ג), עמ' 185-204
 א' אופנהיימר, "מעמד החכמים בתקופת המשנה: מדמויות מופת למנהיגות לאומית-רוחנית", בתוך:
 קהל ישראל: השלטון העצמי היהודי לדורותיו, א (בעריכת י' גפני), ירושלים תשס"א, עמ' 85-102
 י' לוין, "מעמד הנשיא במאות השלישית והרביעית: מקורות ומתודולוגיה", שם, עמ' 103-137
 י' גפני, יהדות בבל ומוסדותיה (תשל"ז), עמ' 9-20, 53-59, 79-87
 א' אופנהיימר, "המרכז בנציבין בתקופת המשנה", בתוך: אומה ותולדותיה, א (בעריכת מ' שטרן;
 תשמ"ג), עמ' 141-150
 ד' פלוסר, "מוצא הנצרות מן היהדות", בתוך: ספר-יובל ליצחק בער במלאות לו שבעים שנה (בעריכת
 ש' אטינגר ואחרים; תשכ"א), עמ' 75-98 (גם באסופת מאמרי פלוסר: יהדות ומקורות הנצרות
 [1979], עמ' 418-447)
 ד' רוקח, "עם ישראל ותורת ישראל בפולמוס הפאגאני-נוצרי בקיסרות הרומית", תרביץ מ (תשל"א)
 עמ' 462-471
 א' לינדר, היהודים והיהדות בחוקי הקיסרות הרומית (תשמ"ג), עמ' 37-59
 י' דן וצ' ברס בתוך: א"י מחורבן בית שני, עמ' 265-349
 ש' בארון, היסטוריה חברתית ודתית של עם ישראל, כרך א ("ימי קדם"), חלק ג (תשי"ז), עמ' 40-72
 A. Cameron, "The Jews in Seventh-Century Palestine," *Scripta Classica Israelica* 13
 (1994), pp. 75-93

חומר לקריאה נוספת:

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי:

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 80 %
 הרצאה 0 %
 השתתפות 0 %
 הגשת עבודה 0 %
 הגשת תרגילים 0 %
 הגשת דו"חות 0 %
 פרויקט מחקר 0 %
 בחנים 20 %
 אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:

תלמיד שלא ייגש לבחני הבקיאות לא יוכל לגשת למבחן הסופי של הקורס.